

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/99/103-108>

Rəhimə Məmmədova
Azərbaycan Dillər Universiteti
magistrant
rahi76@mail.ru

İSPAN HÜQUQİ MƏTNLƏRİNİN MƏDƏNİ XÜSUSİYYƏTLƏRİNİN TƏRCÜMƏ PROBLEMLƏRİ

Xülasə

Təqdim edilən məqalədə ispan dilində hüquqi mətnlərin tərcüməsində mədəni xüsusiyyətlərin əsas rolunu və işlənən terminlərin dəqiq verilməsinin əhəmiyyətini vurğulayacağıq. Hər bir ölkənin hüquq sisteminə xas olan termin və anlayışlarla dolu rəsmi dildə hazırlanan hüquq sahəsinə aid mətnlərin tərcüməsi çətin və həssas bir işdir. Məxəz və hədəf dillərin yaxşı mənimsənilməsindən əlavə olaraq tərcüməçilər sənədlərin təfsirinə təsir göstərə biləcək mədəni fərqlərdən məlumatlı olmalıdırlar. Bu mədəni fərqlər hüquqi terminlərin işlədilməsinə, sosial normalara və dəyərlərə təsir göstərə bilər. Bu sahədə tərcümənin mədəni səriştənin əsas olduğu sahələrdən biri də konkret hüquqi terminlərin şərhidir. Aparılan araşdırmalardan belə qənaətə gəlirik ki, dünyadakı hər bir hüquq sistemi, digər dillərdə birbaşa uyğun olmayan bənzərsiz bir sıra termin və anlayışlara malikdir. Burada tərcüməçi yalnız dil baxımından uyğun bir söz və ya sahə terminini düzgün tapmaq problemi ilə qarşılaşmır, həm də hüquqi terminin əsas məqsədini ölkəsinin mədəni və hüquqi kontekstində dəqiq şəkildə tərcümə etməyi bacarmalıdır.

Hüquqi mətnin dili hüquqşünasların ifadə etdiyi dillə yanaşı həmin sahənin bir çox xüsusiyyətlərini təmsil edir. Hüquqi terminlər yalnız hüquq sistemin özü tərəfindən müəyyən edilmiş sosial-mədəni məzmunu təmsil etmir.

Açar sözlər: *hüquqi dil, hüquqi tərcümənin problemləri, hüquqi mətnlər, ispan hüquqi terminlər, hüquq mətninin sosial-mədəni xüsusiyyəti, hüquq və mədəniyyətin əlaqəsi*

Rahima Mammadova
Azerbaijan University of Languages
master student
rahi76@mail.ru

Translation problems of cultural characteristics of Spanish legal texts

Abstract

In the article presented, we will highlight the fundamental role of cultural characteristics in the translation of legal documents in spanish language and the importance of the accurate using of terms in legal texts. Translation of legal texts written in the official language, full of terms and concepts specific to the legal system of each country, is a difficult and sensitive task. In addition to good mastery of the source and target languages, translators must be aware of cultural differences that can affect the interpretation of documents. These cultural differences can affect the values of legal terms, social norms and values. Interpretation of specific legal terms is one of the areas where cultural competence is essential for translation in this field. From the research carried, we conclude that every legal system in the world has a unique set of terms and concepts that do not correspond directly to other languages. Here, the translator not only faces the problem of correctly finding a linguistically appropriate word or field term, but must also be able to accurately translate the main purpose of the legal term into the cultural and legal context of his country.

The language of the legal text, along with the language expressed by lawyers, represents many features of that field. Legal terms represent not only the socio-cultural content defined by the legal system.

Keywords: *legal language, problems of legal translation, legal texts, Spanish legal terms, legal socio-cultural feature of the text, the relationship of law and culture*

Giriş

Dil və hüquq hər bir cəmiyyətin mədəniyyətinə dərinlən kök salaraq bir-biri ilə sıx bağlıdır, bir tərəfdən onun dövlət təşkilatının ifadəsi, digər tərəfdən mədəniyyətin özünün ifadəsidir. Hər iki mədəniyyət tamamilə fərqli olsa da, ispan hüquqi termininin ehtiva etdiyi ilə eyni reallığı əhatə edən saysız-hesabsız hüquqi terminləri tərcümələrdə rast gələ bilərik. Şübhəsiz tərcüməçi üçün hüquqi mətnin ən çətin tərəfi də, ifadə etdiyi hüquqi terminin əsas və mədəni xüsusiyyətini düzgün olaraq müəyyənləşdirmək, sonra hədəf dilə ötürməkdir. Hüquqi mətnin tərcüməçiləri hüquq mütəxəssislərinin üstünlük təşkil etdiyi ixtisaslaşdırılmış dildə ifadə olunan sahəni tərcümə edərək bizlərə çatdırır.

Hüquqi diskursda hər bir siyasi-hüquq sisteminin hüquqi əməllərinin əks etdirən mədəni fərqlərə rast gəlmək mümkündür. Fikrimizcə, hüquq sistemi bütövlükdə bir ölkənin mədəniyyətinin əksidir. Hər ikisi bir xalqın tarix boyu uğrunda mübarizə apardığı ölkənin hüquqi mədəniyyətinin yaradıcılarıdır. Ancaq hüquqi mətnin mədəni xüsusiyyətləri yalnız hüquq qaydaları deyil, həm də onun dili ilə əlaqələndirilir. İspaniya Konstitusiyasında eyni hüquq sisteminin ifadə etdiyi məzmunundan savayı hüquqi terminlər öz sosial-mədəni məzmunu ilə də təqdim olunur. Bu xüsusi sahə hesab edilən məzmun hüquqi terminin tərcüməsini və hətta əvvəlcədən başa düşülməsini çətinləşdirir. Hüquqi mətnin tərcüməsinin sonunda forma və xüsusən də istifadə olunan terminologiya, hər bir xalqın öz sosial-mədəni reallığını təqdim edən anlayışları da ifadə edir. Beləliklə, hər bir dil yaşadığı mədəni mühitlə sıx əlaqə saxlayır və tərcüməçilər sahə terminləri vasitəsilə hüquqi qaydaları ifadə edərkən həmin sahəyə xas olan gerçəkliyi şərh etməyin bəzi formaları ilə qarşılaşır. Hüquq, onun ifadə üsulu ilə onu yaradan cəmiyyət arasındakı bu əlaqə hüquqi mətnlərin tərcüməsi ilə bağlı çoxsaylı fikirlərə və çətinliklərin yaranmasına səbəb olur (Falzoi Alcantara, 2005: 760).

Müxtəlif yollarla başa düşülən hüquqi mətnin mədəni xüsusiyyəti hüquq mütəxəssisləri tərəfindən istifadə olunan həmin sahənin dil, şərh üsulları və biliklər toplusu, eyni sahəyə aid ictimai fikirlərin, "milli" və yerli fərqlərin məcmusudur. Qeyd etdiyimiz bu fərq mədəniyyətin və hüquq sisteminin mövqeyindədir, yəni hüquqi mətnin mədəni xüsusiyyəti qanuna münasibətdə və düşüncə, hiss və hərəkət yollarının birləşməsindən ibarətdir (Ruben, 2019: 152).

Hüquqi mətnlərin tərcüməsində mədəni xüsusiyyətlərin hədəf dilə ötürülməsindən danışarkən, tərcüməçi hüquq dünyasından uzaqlaşmayan xüsusiyyətləri əhatə etməli olur. Bu o deməkdir ki, tərcümədə hüquqi mədəniyyət həmişə hüquqi normaya, hüquq tarixinə, adətlərə, hüquq prinsiplərinə və ya hüquq sosiologiyasına əsaslanmalıdır.

Hüquqi mətnin dili, həmin sahənin mütəxəssislərinin və cəmiyyətinin təkamülünü əks etdirdiyi üçün bir çox xüsusiyyətləri olan və onların ortaq işlətdiyi dil növüdür. Onun ixtisas sahəsi lingvistik aspektləri xaricində bir mədəniyyətdən digərinə, terminologiyanın bir dildən digərinə keçməsinə nəzərdə tutur, çünki eyni dildə danışan ölkələr, Latın Amerikasının ispanillik ölkələrində olduğu kimi sistemlərində eyni hüquqi xüsusiyyətlərə malik olmaya bilər. Bəzi mütəxəssislər hüquqi tərcümədə mövcud olan aydın şəkildə müəyyən edilmiş mədəni konsepsiyaların tərcümə oluna bilməməsinə əsas götürürlər, digərləri isə bu konsepsiyanın oxucunun anladığı ekvivalentin verilməsinə əsas hesab edirlər. Bu mədəni keçid nöqtəyi-nəzərindən, ekvivalentlik hüquqi sənədin mətninin məqsəd və xarakterindən asılı olaraq dəyişir. Bu zaman mətnin orijinallığını qoruyub saxlamasında əsas olan təkcə tərcümədə problemləri və strategiyaları haqqında deyil, həm də hədəf oxucunun tələbləri haqqında da düşünməli oluruq (Cadena, 2006: 7).

Bu baxımdan tərcüməçilərin təhsili müxtəlifdir, çünki müasir texnologiyanın və internetin inkişaf etdiyi bir dövr yalnız digər sahələrdən mütəxəssisləri cəlb etməyə imkan vermədi, həm də onlayn tərcümə kurslarının və proqramlarının təklifi kəskin şəkildə artdı. Təəccüblü deyil ki, getdikcə daha çox özəl təhsil müəssisələri və ya mərkəzləri dil və metodoloji aspektlərə diqqət yetirərək, tərcüməçinin səriştəli peşəsini davam etdirmək üçün əsas bacarıq və vərdislərini

təkmilləşdirməkdən uzaqlaşdıraraq ixtisaslaşdırılmış tərcümə təhsili bazarına daxil olmasına şərait yaradırlar. İki dildə sərbəst danışan və mətnin məzmununu məxəz dildən hədəf dilə ötürülməsində köməklik edən çoxdilli lüğətlərdən və xüsusi tərcümə proqramlarında düzgün istifadə etmək bacarığına yiyələnən tərcüməçi danışdığı dilin hədudlarından kənara çıxan zaman xüsusi tərcümə bilik və vərdişlər ilə bağlı bir çox mübahisələrə və çətinliklərə rast gəlir. Bununla belə, tərcümədə təkcə sözlər deyil, mədəni anlayışlar da ötürülür, xüsusən də ispan hüquqi mətnlərin tərcüməsində də bu kimi xüsusiyyətlər də mövcuddur. Markes də bu barədə qeyd edir: ...tərcümə haqqında danışmaq, millətləri ayıran maneələri qırmaq və beləliklə hər birində formalaşan mədəniyyətin bütün bütün mədəniyyət anlayışını bir tərəfdən digərinə ötürmək məqsədi daşıyan strukturlaşdırılmış ünsiyyət proseslərindən danışmaq deməkdir (Rene, 1994: 436).

İlk öncə qeyd etmək lazımdır ki, hədəf dilə tərcümə olunan mətnin hüquqi dilə uyğunlaşdırılması zamanı asan olmayan anlayışlar və reallıqlar üstünlük təşkil edirsə onda həmin sənədin mətninin kontekstindən və xarakterindən asılı olaraq tələb olunan elementləri tərcümə üsulları vasitəsilə tapmaq üçün orijinal mətnin ehtiyaclarını diqqətlə araşdırmaq lazımdır. Bununla əlaqədar olaraq, terminologiyanın müxtəlifliyi və ya hüquq sahəsinə daxil olan əsas tənzimləyici qurumlar kimi xüsusi elementlərin tərcüməsini təmin etmək üçün tərcüməçi hər iki sistemdə linqvistik xüsusiyyətləri araşdırılmaqla yanaşı tərcümə vərdişlərinə də yiyələnəlməlidir.

Hüquqi terminlər əsasən müəyyən etdiyi sosial-mədəni məzmunu ehtiva etdiyindən tarixi, siyasi və hətta coğrafi kontekstdə müəyyən edilmişdir. Bu kontekst hüquq sistemin pir parçası olaraq bir ölkənin birgəyaşayışını tənzimləyən qurumlar və qaydalar toplusudur. Bu problem böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki prinsipcə bir neçə dövlət hüquq sistemləri vardır. Buna baxmayaraq, oxşar və ya özünəməxsus xüsusiyyətləri olan hüquq sistemləri qruplaşdırıla bilər. Kamille Jofre Spinozi tərəfindən toplanan ənənəvi təsnifatı vurğulayaraq həyata keçirilə bilən kateqoriyalara görə müxtəlif hüquq sistemləri, aşağıdakıları fərqləndirir: Roman-Alman-kontinental sistemi (daxildir Kontinental Avropa dövlətləri); common law-ümumi hüquq sistemi (Birləşmiş Krallıq, Amerika Birləşmiş Ştatları və ümumiyyətlə, Millətlər Birliyinə daxil olan dövlətlərinin əksəriyyəti daxildir); adət hüquq sistemi; Uzaq Şərq ölkələrinin dini hüquq sistemi və sosialist hüquq sistemi (Jauffret-Spinosi, Rene David, 1992: 523).

Hüquq sisteminin ailələrindən başlayaraq hüquq orqanları arasında oxşarlıqlara rast gəlmək olar (qanunla tənzimlənən davranışlar kimi qəbul edilir) və ya siyasi qurumlar (təşkilat və bir dövlətin siyasi cəmiyyətinin və hökumətinin strukturu) iki ölkənin, eləcə də hüquq sistemlərində mədəni və hüquqi baxımdan fərqliliklərə rast gəlmək mümkündür. Beləliklə, müəyyən bir hüquqi sənədin mətninin (məsələn, nigah haqqında şəhadətnamə) tərcüməsi üçün məxəz dildən hədəf dilə tərcümə edərkən aid olduğu hüquq orqanları araşdıraraq uyğun terminlərin tərcüməsinin seçilməsinə diqqət yetirmək əsasdır. Hüquqi sənədin tərcüməsi zamanı tərcüməçi sosial-mədəni aspektlərini düzgün ötürmək ilk öncə aşağıdakı xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməlidir (Elena Macias, 2020: 1-14):

1. sözü gedən qurumun aid olduğu hüquq sahəsini (nikahda, mülki məəcəllədə);
2. vətəndaşların mülki hüquq çərçivəsində araşdırılan qurumu;
3. yüksək etibarlılıqla oxşar mətnlərdə terminoloji ekvivalentlik yaratmağa imkan verən qanunvericilik və məhkəmə qətnaməsi axtarış sistemləri vasitəsilə müqayisəli hüquq fəaliyyətini həyata keçirməyi;
4. məxəz dildə işlənən sahə termininin əsas və düzgün ekvivalentini hədəf dilə ötürmək üçün hüquqi terminlərin seçimini;
5. hüquqi mətnin məzmununu və üslubunu.

Buna görə də Ladmiral "hər bir dil mövcud olduğu mədəni kontekstlə birlikdə əlaqə saxlayır." və buna görə də o, "tərcümə nəzəriyyəsinə antropologiyanın ekstralingvistik (və ya paralingvistik) perspektivini integrasiya etməyi" zəruri hesab edir (Rene, 1994: 436).

Mayoral (2004) hüquqi tərcümənin bütün tərcümə prosesini şərtləndirən mədəni komponentə malik olduğunu iddia edir. Onun fikrincə hüquqi mətnin tərcüməsi üçün həlli yolunun axtarışı mədəni xüsusiyyətləri nəzərə alaraq daha effektiv yol tapır. Müxtəlif mədəniyyətin danışanları tərəfindən paylaşılmayan "mədəni arayış" özünü "hüquqi anlayış" kimi nəzərdən keçirməkdən daha

çox, eynilə bir çox problemin hüquqi baxımdan nəzərdən keçirilməsində tərcümə həllini tapmaq daha təsirli olduğunu qeyd edir. Buradan belə qənaətə gəlirik ki, tərcümə mədəniyyətlərarası ünsiyyətin ifadəsi kimi ikidilli tərcümənin xüsusi prosesi baxımından nəzərdən keçirilir və bununla da hüquqi tərcümənin çətinliklərinin həlli yollarını tapmaqda tərcüməçilərə köməklik edir (Mayoral Asensio, 2000: 202-228).

Hüquqi mətnin əsaslandığı xüsusiyyətlərdən biri də onu formalaşdıran və məhdudlaşdıran əsas mədəniyyətdir. Sivilizasiyanın iqtisadi, sosial, siyasi, elmi, texniki və tarixi faktları, milli və mənəvi dəyərləri mədəniyyətin bir parçası olduğundan ölkənin hüquq sistemində də öz əksini tapmışdır. Tərcüməçi hüquqi mətni tərcümə edərkən öz milli düşüncəsini əks etdirən hüquq sisteminin fərqliyi, ümumiyyətlə mədəni boşluq və ya müxtəlif dil ailələrinə aid olduğundan tərcümə problemi ilə qarşılaşır. Ümumilikdə tərcüməçi üçün ən böyük çətinlik, oxucularına sosial, mədəni məlumatlar və ya dəyərləri, xarici mədəniyyətlə əlaqəli əlçatmaz və ya bilinməyən şeylər haqqında bir fikri hədəf dilə ötürməyə çalışmaqdır. Hüquqi mətnlərin tərcüməsində terminlər konkret bir sahəni əhatə etdiyi üçün geniş məlumatlara, misallara və ya açıqlamalara yol verilmir. Bununla yanaşı, müxtəlif cəmiyyətlərin həm mədəni, həm də digər amillərin davamlı inkişafı səbəbindən hüquqi terminlərin beynəlmilləşmə prosesinə cəlb olunduğunu inkar edə bilmərik, nəticədə tədricən fərqli mədəniyyətlər daha fərqli mədəni reallıqlara nüfuz edir (Diccionario de terminos juridicos madrid, 1996: 107).

Hüquqi terminlərin sosial-mədəni məzmunu ilə əlaqədar tərcüməçi qarşısında yaranan problemlər müxtəlif vasitələrlə həll edilə bilər. Bunlardan birincisi hüquq sisteminə xas olan müqayisə metodudur. Müqayisəli hüquq və tərcümə arasındakı əlaqə hüquqi mətnin dilinin özü tərəfindən eyni mətnlərdən şərh edilməsi ilə əlaqədardır. Daha dəqiq desək, hər iki xalqın hüquq sisteminin müqayisəli və tərcümə tədqiqatları arasındakı əlaqə, hüquqi mətnlərdə dil ilə ötürülür. Hüquqi tərcüməni həyata keçirmək və sosial-mədəni maneəni aşmaq üçün ilk addımdır, çünki tərcümə mətninin hədəf dilə ötürülməsində əsas hüquqi orqan haqqında yalan məlumatlar ola bilməz. Müqayisəli araşdırma apararkən hüquqi terminlərin yanlış tərcüməsinin qarşısını alınır (Espasa, 2006: 1073).

İkinci əsas problemin həlli kimi qeyd etməliyik ki, əsas etibarilə hüquq sistemləri arasındakı fərqlərin olduğu zaman hüquqi terminlərin ekvivalentlərinin tapmağı çətinləşdirdiyi üçün onu izah edən məlumatın genişləndirilməsinə və ya terminin mənasının dəqiq bildiyi təqdirdə mənanı dəyişmədən düzgün kontekstə uyğun tərcümə edilməsinə üstünlük verməlidir.

Üçüncü problemin həlli üçün tərcüməçiyə ekvivalent bir termin tapmağa imkan verən hüquq orqanlarının funksiyaları ilə tanış olmağı təklif edir. Nəhayət, eyni hüquq sistemlərinin qurumları üçün (müəssisələrin, qurumların, dövlət orqanlarının və s.) mədəni xüsusiyyətinin və ya sahə terminin tərcüməsi zamanı kalka tərcümə yolu ilə məxəz dilə hərfi tərcümə edilir (Garcia Yebra, 1982: 873).

Hüquqi tərcümə problemləri ilə qarşılaşarkən tərcüməçinin əsas tərcümə strategiyası, bilik və bacarıqları və ya bir sıra variantlarının işlənməsi barədə düzgün bir qərar verməsini tələb edir. Bu problemlər tərcümə prosesinin müxtəlif mərhələləri ilə əlaqələndirilir. Hüquqi tərcümədə, digər tərcümələrdə yerinə yetirilməyən və tərcüməçi üçün əlavə çətinliklər yarada biləcək hüquq sistemlərinin müqayisəsidir. Hüquq mətnlərin tərcüməsi zamanı tərcümə prosesi ilə bağlı qərarların qəbul edilməsinə təsir edən, tərcümənin məqsədi, mətnin növü və ixtisas dərəcəsi ilə rastlaşa bilərik. Birinci və ikinci problemlərin həlli tərcümənin strategiyalarını və tərcümə metodunu müəyyənləşdirir; üçüncü isə terminologiyayı mətnin məqsədi, növü və xüsusiyyətləri ilə uyğunlaşdırmağa xidmət edir (Marquez, 2011: 53-68).

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi hüquqi tərcümə problemlərini həll etmək üçün hər bir tərcüməçi həmin sahə haqqında ümumi bilik və sahə terminologiyasına yiyələnəlməlidir. Hüquqi biliklərin formalaşmasının ilk mərhələlərində tərcüməçilər reallığın konseptual təsnifatı; hüquqi mətnin dilinin və üslubunun mürəkkəbliyi; hüququn əsas dil vahidlərinə bölünməsinin mümkünsüzlüyü; və nəhayət, mətnlərdə problemli terminlərinin izahlarının olmamasını bilməlidirlər. Nəhayət, hüquq sistemləri və konsepsiyalarının tarixi, siyasi və coğrafi fərqlərindən qaynaqlanan sosial-mədəni

problemləri nəzərdən keçirərək digər bir nəticəyə gələ bilirik ki, sosial-mədəni məzmunu tərcümə etmək üçün hüquq sistemlərinin müqayisəsi metodunu, habelə hüquqi terminin hədəf dildə ekvivalentliyinin mövcudluğunu və ya olmamasını müəyyən etmək üçün hüquqi orqanlarının funksiyaları haqqında məlumat və biliklərinin təkmilləşdirilməsi üçün tərcümə strategiyaları ətraflı araşdırmaq mütləqdir.

Misal olaraq qarşılaşan problemi göstərmək üçün hüquq sahəsindəki "şəhadətnamə" terminini nəzərdən keçirək. Azərbaycan dilində "şəhadətnamə" sözü, bir şəxsin doğulduqdan, nigah bağladıqdan və öldükdən sonra ona verilən qanuni sənəddir. İspan dilində isə "acto" "certificado" və "testimonio" terminlərinin işlədilməsi əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdiyini İspaniya hüquq sistemi ilə müqayisə edərkən xüsusilə aydın olur. İspan dilindən Azərbaycan dilinə Certificado de Difunción- Ölüm haqqında şəhadətnamə, Acto de Nacimiento- Doğum haqqında şəhadətnamə kimi tərcümə edilir (Narumov, 1988: 832).

Bununla birlikdə, mədəni xüsusiyyəti bilən bir tərcüməçi yalnız sözləri bir dildən digərinə tərcümə etmək üçün dil biliklərinə deyil, həm də bu mədəni fərqləri mənimsəmək və çatdırmaq üçün lazım olan bacarıqlara və anlayışa malikdir. Hüquqi terminin ən kiçik qeyri-müəyyənliyinin və ya səhv şərhinin tərcüməsinin ciddi nəticələrə səbəb ola biləcəyi hüquqi kontekstdə xüsusilə vacibdir.

Digər bir misala diqqət yetirək. *Ciudadanía (vətəndaşlıq)* - demokratiyada fərdlərə və qruplara verən siyasi bir kimlikdir. Demokratik siyasi anlayışdan, demokratik siyasi dildən və insanda vətəndaş səriştələrinin inkişafını nəzərdə tutan demokratik siyasi təcrübələrdən ibarətdir və demokratik siyasi mədəniyyətin subyektiv ölçüsüdür. İspaniya Konstitusiyasında bu termin mətnin kontekstindən asılı olaraq əsas mənada deyil *ispan xalqı* kimi tərcümə edilir (Narumov, 1988: 832).

Buna bənzər bir neçə misal çəke bilərik. Bu nümunələrdə hüquqi mətnlə onu yaradan cəmiyyətin mədəniyyəti arasında mövcud olan dərin əlaqənin olduğunu müşahidə edirik. Hüquqi mətnlərdə mədəni xüsusiyyətlər dilə dərinlən təsir edir və bununla da dil və hüquq arasındakı sıx əlaqə yaradır. Bu cəhət hüquqi terminologiyada xüsusilə aydın görünür, yuxarıda göstərilmiş terminin mənası mədəni kontekstdən asılı olaraq eyni dildə dəyişə bilər. Bu semantik-mədəni dəyişikliklər hüquqi terminlər lüğətlərində əks olunmur və həm də hüquqi tərcümə problemlərini əhatə etmir. Bununla birlikdə, tərcüməçinin bunları unutmaması zəruridir, çünki bu, hüquqi terminlərin düzgün ekvivalentinin seçilməsinə və bu səbəbdən hədəf mətnin dəqiq təfsirinə və ötürülməsinə təsir edən bir cəhətdir. Beləliklə, hüquqi tərcümə elmi və ya texniki mətnlərin tərcüməsinə xas olan xüsusiyyətləri yüksək mədəni məzmunlu mətnlərə xas olan xüsusiyyətlərlə birləşdirir (Rzayev, Novruzov, Aliyeva, 2015: 800).

Hüquqi mətnlərin tərcüməsi eyni hüquqi sistem daxilində həyata keçirilə bilər və bu zaman ümumiyyətlə mədəni istinadlar dəyişmir, məsələn: ingilis və irland dillərinin rəsmi dili olan İrlandiyanı və ya hər bir ölkənin milli hüquq sistemlərinə əlavə olaraq hamı üçün ümumi standartların qəbul edildiyi Avropa Birliyi kimi Avropa ölkələrinin hüquqi təşkilatlarını misal çəke bilərik. Avropanın hər bir ölkənin milli qaydalarına əlavə olaraq həmçinin İspaniyada da onların hamısı üçün ümumi olan hüquqi standartlar qəbul edilmişdir. Birləşmiş Krallıq konstitusiyalı monarxiyaya əsaslanan unitar dövlətdir. Çox vaxt hüquqi mətnlərin tərcüməsi iki ölkə arasında müxtəlif hüquq sistemləri ilə müqayisə aparıldığını nəzərə alsaq qeyd etməliyik ki, hüquq müəyyən bir cəmiyyətin sosial-siyasi və hüquqi təkamülünün əksidir, İspaniya konkret ailəyə və ya hüquqi ənənəyə və digər ölkələrdən fərqli olan öz hüquq sisteminə malikdir.

Nəticə

Sonda belə qənaətə gəlirik ki, hüquqi tərcümə, istər fərqli hüquq sistemlərində, istərsə də bir dövlətin hüquqi sistem daxilində birdən çox dildə hüquq yaratmaq, tətbiq etmək üçün xarakterik olan ünsiyyət ehtiyaclarına yönəlmiş peşəkar və intizamlı ixtisas sahəsidir. Beləliklə, bu sahədəki tərcümə fəaliyyəti, müxtəlif məqsədlər üçün ictimai və ya özəl xarakterli hüquqi münasibətlərin və ya məsələlərin tənzimləndiyi, şərh edildiyi və ya başqa şəkildə formalaşdırıldığı çox geniş bir mətn janrını əhatə edir.

Bu reallığa uyğun olaraq, sözdə hüquqi tərcümə elminin əsasını təşkil edən ispan hüquqi tərcümə tədqiqatları, onu formalaşdıran və tərcümə fəaliyyətini müəyyənləşdirən diskursların hüququ, onun təhlili və sosial-mədəni xüsusiyyətlər ilə ilə sıx bağlıdır.

Ədəbiyyat

1. Falzoi Alcantara, C. (2005). La traduccion juridica: Un intercambio comunicativo entre sistemas. Madrid, 768 p.
2. Ruben, F. (2019). La cultura juridica y los sistemas de significacion juridica (norma, ciencia y filosofia). Madrid: Revista del Posgrado en Derecho de la UNAM, 152 p.
3. Cadena, J. (2006). El papel de la competencia cultural en la traduccion de documentos legales. Madrid: Traducciones legales, 107 p.
4. Rene, L. (1994). Traducir: teoremas para la traduccion. Paris: Dialnet, 436 p.
5. Jauffret-Spinozi, Rene David, C. (1992). Les grands systemes de droit contemporains. Paris: 10a ed, 523 p.
6. Elena Macias, O. (2020). Los problemas conceptuales y socioculturales de la traduccion juridica, Journal Language and Law. Madrid: Volume 63, 360 p.
7. Mayoral Asensio, R. (2000). La traduccion de referencias culturale. Sendebat Facultad de Traduccion e Interpretacion, Universidad de Granada, n° 10-11. Granada, 314 p.
8. Diccionario de terminos juridicos madrid. (1996). Spanish edition, 107 p.
9. Espasa, C. (2006). Diccionario de La Real Academia de la Lengua. Madrid, 1073 p.
10. Garcia Yebra, V. (1982). Teoria y practica de la traduccion. Madrid: Volumen 1, 873 p.
11. Marquez, D.A. (2011). Las once competencias del traductor: el perfil, ideal en servicios de traduccion. Comunicacion, Cultura y Política (4). Madrid, pp.53-68.
12. Narumov, B.P. (1988). Ispansko-Russkiy slovar'. Moskva: Izd. "Russkiy YAzyk", 832 s.
13. Narumov, B.P. (1988). Russkiy – Ispansko slovar'. Moskva: Izd. "Russkiy YAzyk", 832 s.
14. Rzayev, R., Novruzov, R., Aliyeva, K. (2015). Russko-Azerbaydzhanskiy tolkovyy yuridicheskiy slovar'. Baku: Izd. "Azerbaydzhanskiy YAzyk", 800 s.

Göndərilib: 01.12.2023

Qəbul edilib: 15.01.2024